

KOBER, Jan – LOJEK, Antoník et al. *Tereziánské právní reformy*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2019, 260 s.

Kniha *Tereziánské právní reformy* českých autorov Jana Kobera a Antoníka Lojeka bola zostavená pri príležitosti tristoého výročia narodenia Márie Terézie, ktorá do českých dejín vstúpila ako prvá a zároveň aj posledná kráľovná na českom tróne. Jednotlivé reformné zákony, tzv. patenty, boli reakciou na meniace sa spoločenské, politické aj finančné potreby habsburskej monarchie a krajín pod ich správou. Samotné reformy možno, zarovno autorom, rozdeliť do dvoch vln: prvá, uskutočnená v druhej polovici 40. rokov a na začiatku 50. rokov 18. storočia, ktorá sa zameriavala na prvotne potrebnú zmenu správy (centralizáciu) monarchie. Druhá vlna sa uskutočnila po ukončení sedemročnej vojny v roku 1763 a smerovala k skvalitneniu školstva, súdnictva, podpore a budovaniu hospodárstva a priemyslu, zlepšeniu sociálnych pomerov obyvateľstva (prevažne poddaných na vidieku) a praktickým stránkam života (napr. tzv. Ohňové patenty).

Predmetná kniha približuje (žiaľ iba vybrané) uskutočnené a pripravované reformy v oblastiach ústavného práva, správneho práva, hospodárstva, školstva, zdravotníctva, či zahraničnej politiky. Je potrebné pozitívne hodnotiť skutočnosť, že okrem obsahu prináša publikácia aj individuálny pohľad panovníčky k jej reformám. Dielo ponúka síce základný prehľad reformného diania Márie Terézie, je však iba parciálnym spracovaním problematiky, a to hneď na dvoch úrovniach:

Na publikovaných tristo stranách pochopiteľne nie je možné obsiahnuť kompletnú tereziánsku reformnú činnosť. Okrem (z istého pohľadu zmysluplného) aspektu výberu jednotlivých (pre autorov) zaujímavých reforiem treba však spomenúť aj relatívne povrchné spracovanie väčšiny z nich. Niektoré kapitoly (ako napr. o štátnej službe) sú rozpracované ukážkovo – svojim rozsahom strán (46) aj poznámkovým aparátom (161) ponúkajú dostatočný vhľad do spomínanej problematiky, aby uspokojili nároky väčšiny čitateľov. Bizarným protipólom je preto napr. rozpracovanie otázok zahraničnej politiky (keď ich už zaraďujeme medzi reformnú činnosť), ktoré sú spomenuté povrchno a opäť iba čiastkovo (autori postavili praktický celú kapitolu výlučne na analýze Füssenského mieru, iné zahraničnopolitické aktivity tereziánskeho obdobia zostávajú nespomenuté) na stručných dvanástich stranách. Škodou zostáva, že niektoré reformné aktivity neboli spomenuté ani formálne (ako napr. náboženská otázka či rozsiahle daňové reformy).

V druhom rade je potrebné spomenúť, že autori sa zamerali nie len pri výbere ale aj rozpracovaní reforiem výlučne na Čechy. Kým sa historicky tereziánske reformy týkali celej monarchie, teda aj Rakúska a Uhorska, zostávajú oboje v danej knihe opomenuté. Ako sme už spomenuli vyššie, autori do svojej publikácie zaradili iba vybrané reformy, čo dopĺňa náš obraz o zaujímavom diele, ktorého spracovanie témy je ale iba parciálne. Je nezvyklé ale chvályhodné, že v nožnej miere boli reformy priamo previazané s nositeľmi myšlienok (napr. Bedřich Vilém z Haugvic, Václav Antonín z Kounic, Josef ze Sonnenfelsu atď.) čo ponúklo kontextuálny pohľad na ich reformných zámerov. Treba však podotknúť, že všetci reformátori sú uvádzaný v súvislosti s dopadom ich úsilia na české územie, ako napr. Václav Antonín z Kounic, v monarchii známy ako Wenzel Anton von Kaunitz-Rietberg. Gróf bol hlavným poradcom Márie Terézie a jej kancelárom, stál na čele rakúskej politiky takmer štyridsať rokov a riadil okrem iného orientáciu zahraničnej politiky celej monarchie. Napriek moravskému

pôvodu svojho rodu sa narodil a zomrel v Rakúsku, ktorého záujmy počas svojej politickej kariéry neoblomne hájil. Spájať jeho osobu s reformami je preto správne, v spomínanej interpretácii je však obsiahnutý iba zlomok jeho skutočnej činnosti. Za výtku jednoznačne stojí skutočnosť, že významné osobnosti iných národností, zostávajú opomenuté: dokonca ani uhorský veľikán, slovenský Sokrates a kľúčový hráč osvietenského absolutizmu Adam František Kollár, ktorého idey a odkaz ďaleko presahujú Uhorsko, zostáva bez zmienky. Dá sa iba predpokladať, že dvaja autori českej národnosti si chceli dať za cieľ spracovanie kľúčových reformných aktivít, ktoré ovplyvnili hlavne ich právny poriadok po niekoľko desiatok rokov až storočia. Tento úplne pochopiteľný cieľ by bolo však vhodné uviesť, príp. mu prispôbiť titul publikácie. V tomto znení je jeho názov mierne zavádzajúci a nastavuje očakávania odborného čitateľa zbytočne vysoko.

Posledným, zďaleka však nie najpodstatnejším nedostatkom publikácie je jej logické usporiadanie obsahu. Rozdelenie a usporiadanie kapitol v tejto podobe nie je nijakým spôsobom nesprávne, avšak ani intuitívne logické: napr. zaradenie Pragmatickej sankcie a otázku nástupníctva do poslednej kapitoly o zahraničnej politike či umiestnenie kapitoly o analýze rímskeho práva až po naň sa odvolávajúcich návrhoch občianskych zákonov.

Očakávania právnika/odborníka môžu pri *Tereziánskych právnych reformách* zostať neaplnené – pre neho publikácia neponúka tematicky dostatočnú šírku, hĺbku ani prevratné nové, doteraz neznáme skutočnosti. Vo všeobecnosti však možno hodnotiť dielo za prínos každej laickej knižnice, ponúkajúce praktickú, stručnú a svojimi formuláciami ľahko pochopiteľnú publikáciu zameranú na všeobecnú čitateľskú základňu.

JUDr. Clara Csóková Hrabovec
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
hrabovec3@uniba.sk